

PAASTUAJA KOLMAS PÜHAPÄEV AD 2023

Jh 12:37–43 (Jr 26:12–16; Ilm 3:14–19)

37 Ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse,

38 et läheks täide prohvet Jesaja sõna, mis ta oli öelnud: «Issand, kes on uskunud meie kuulutatut? Ja kellele on ilmutatud Issanda käsivart?»

39 Seepärast nad ei suutnud uskuda, et Jesaja oli veel öelnud:

40 «Ta on pimestanud nende silmad ja teinud nende südame kõvaks, et nad silmadega ei näeks ja südamega ei mõistaks ega pöörduks, et ma parandaksin neid.»

41 Seda ütles Jesaja, sest ta nägi Jeesuse kirkust ning rääkis Temast.

42 Siiski uskus ka palju ülemaid Temasse, kuid nad ei tunnistanud seda variseride pärast, et neid ei heidetaks kogudusest välja,

43 sest nad eelistasid inimeste tunnustust Jumala tunnustusele.

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

Vähemalt analoogiana tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklike missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiwa ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklike missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Õhtusöömaaja kirjeldust.

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Jeesus – originaaltekstis ei kasutata siin Jeesuse nime, vaid asesõna αὐτός – «Tema».

Nii suuri – τοσαῦτα – võiks tõlkida ka: «nii palju» või «selliseid».⁵

Tunnustähti – σημεία – sõna σημεῖον – «tunnustäht», «imetegu»⁶ – tuleneb sõnast σήμα – «märk», «tähis».⁷

Ei uskunud – οὐκ ἐπίστευον – sõna πιστεύω – «uskuma», «[midagi] tõeks pidama», «[milleski] veendunud olema», «[millelegi oma] usaldust panema» – tuleneb verbist πείθω – «veenma», «veenduma», «veendunud olema», «usaldama», «usalduma», «kuulda võtma», «uskuma». Siin kasutatud lihtmineviku ajavorm viitab püsivale, jätkuvale seisundile.

Läheks täide – πληρωθῆ – originaalis on siin tegemist tingiva kõneviisiga, niisiis võiks tõlkida ka: «et võiks minna täide».

Prohvet – τοῦ προφήτου – sõna προφήτης – «prohvet» – tuleneb verbist φημί – «ütlemas», «lausumas», «teada andmas» (vt ka üle-ülejärgmist keelelist märkust), millele on lisatud eesliide πρό – «ees», «ette».

Issand – κύριε – κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

On ilmutatud – ἀπεκαλύφθη – sõna ἀποκαλύπτω – «ilmutama», «avaldama», «teatavaks tegema» – tähendab sõnasõnalt «katet eemaldama».⁸

Ei suutnud – οὐκ ἠδύναντο – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».⁹ Teatud määral võib suutmatuse

⁵ 1739. aasta Piiblis: «nisuggused»; 1968. aasta piiblitõlkes: «palju».

⁶ 1739. aasta Piiblis: «immetähhed».

⁷ Siit on pärit ka märgiteadust tähistav sõna «semiootika».

⁸ Nagu ka ladina *revēō*.

⁹ Muuhulgas tuleneb siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünaamiit».

samastada tahtmatusega – või vähemalt kipub suutmatus tihtipeale võrsuma tahtmatusest.¹⁰

On pimestanud – τετύφλωκεν – sõna τυφλόω – «pimestama» – tuleneb verbist τύφω – «suitsema».¹¹

Teinud...kõvaks – ἐπώρωσεν – sõna πωρόω tähistab esmaselt nahapaksendi (mõhna) tekkimist.¹²

Südame – τὴν καρδίαν – õna καρδία – «süda» – tähistab piltlikult n-ö sisemist inimest, s.t eneseteadvust, eriti hinge ja vaimu keskmene, mõtete, tunnete, soovide, igatsuste, püüdluste «asupaigana», elujõu ja tahte allikana.¹³

Mõistaks – νοήσωσιν – sõna νοέω tähendab «mõistusega tunnetama», «mõistma», «taipama», «mõtisklema», «tähelepanu osutama».¹⁴

Parandaksin – ἰάσομαι – sõna ἰάομαι tähendab «terveks tegema» (nii tervise kui terviklikkuse mõttes).¹⁵ Originaalis on see sõna siin tuleviku ajavormis.

Seda – ταῦτα – «neid [asju]».

Jeesuse – originaaltekstis ei kasutata siin Jeesuse nime, vaid asesõna αὐτός – «Tema».

Kirkust – τὴν δόξαν – sõna δόξα tuleneb verbist δοκέω – «arvama», «mõtlemata», «[kellestki midagi] pidama» – ja tähendab eeskätt «arvamus», «hinnang», tähistades sellest tulenevalt ka kellegi väärikust, auväarsust, hiilgust, sära, majesteetlikkust, aulisust.¹⁶

Palju ülemaid – ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ – sõnasõnalt: «ülemaist paljud». Sõna ἄρχων tähendab «valitseja», «juht», «pealik», sõnasõnalt: «esimene», «algne».

¹⁰ «Kes saab santi sundida, kui sant ei taha kõndida?»

¹¹ Niisiis on pime või pimestatu piltlikult öeldes see, kes ei saa näha tiheda, läbipaistmatu, musta suitsu tõttu – või kelle silmi suits ärritab. 1989. aasta Uues Testamendis: «sõgestanud».

¹² 1989. aasta Uues Testamendis: «paadutanud». Heebreakeelses originaalis (Js 6:10) kasutatakse sõna ἰγψ – «rasvuma», «rasva ajama».

¹³ 1989. aasta Uues Testamendis: «meele».

¹⁴ 1989. aasta Uues Testamendis: «mõtleks».

¹⁵ Heebrea verbil κῆρ on sama tähendus.

¹⁶ 1739. aasta Piiblis: «au»; 1968. aasta piiblitõlkes: «auhiilgust».

Ei tunnistanud – οὐχ ὁμολόγουν – sõna ὁμολογέω tähistab avalikult teada andmist, millegi kinnitamist, ka millegagi/kellegagi nõustumist.

Variseride – τοὺς Φαρισαίους – sõna Φαρισαῖος tuleneb heebrea verbist שָׂרַף – «eraldama», «eristama».

Ei heidetaks kogudusest välja – μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται – sõnasõnalt: «ei saaks sünagoogist lahutatuiks/eemaldatuiks».

Eelistasid – ἠγάπησαν – sõna ἀγαπάω tähendab «armastama»¹⁷, «[kellelegi] head soovima», ka «[kellegi järele] janunema/õhkama»¹⁸.

Tunnustust...tunnustusele – τὴν δόξαν...τὴν δόξαν – vt märkust sõna δόξα kohta. Siin võiks selle tõlkevasteks olla ka «heakskiit».¹⁹

Sisuline analüüs

Kaheteistkümnnes peatükk juhatab sisse Jeesuse maise elu viimast nädalat käsitleva osa Johannese evangeeliumis. Kuigi Jeesus oli Jeruusalemmas käinud varemgi, on Tema nüüdne sealviibimine eriline: Ta on tulnud selleks, et viia lõpule oma töö, s.t kannatada, surra ja üles tõusta. Jeruusalemma saabumisele eelnes Laatsaruse surnuist äratamine (Jh 11) ning Jeesuse võidmine Betaanias Tema peatse surma ettekuulutusena (Jh 12:1–11).

Pärast seda kui Jeesus oli variseride pahameelt pälvides pidulikult Jeruusalemma sisenenud (Jh 12:12–19), kõneles Ta rahvale Teda peagi ees ootavast «kirkastamisest» (Jh 12:23), tõotades, et kui Ta «maa pealt ülendatakse», siis Ta tõmbab «kõik enese juurde» (Jh 12:32), ning kinnitades neile, kes tahavad olla Tema jüngrid ja Talle järgneda, et nad peavad olema valmis oma elu kaotama, nagu Temagi nisuivana maasse langedes ja surses, et kanda palju vilja (Jh 12:24j).

Jeesus lõpetas rahvale kõnelemise manitsuse ja hoiatusega: «Valgus on veel pisut aega teie seas. Käige, kuni teil valgus on, et teid ei tabaks pimedus. Kes käib pimeduses, ei tea, kuhu ta läheb. Uskuge valgusesse, kuni teil valgus on, et te sünniksite valguse lasteks.» (Jh 12:35) Seejärel sedastab evangelist väga mõtlemapanevalt: «Seda rääkis Jeesus ning lahkus ja peitis endid nende eest.» (Jh 12:36)

Järgnevad salmid näitavad, et siin ei peeta silmas mitte niivõrd enese füüsilist, kuivõrd vaimset peitmist – Jeesus oli inimeste eest «peidetud» nende oma uskmatuse tõttu, mis

¹⁷ 1968. aasta piiblitõlkes: «armastasid».

¹⁸ Sarnase tähendusvarjundiga on heebrea אָהַבָה – «armastama», «[kellegi järele] õhkama».

¹⁹ 1739. aasta Piiblis: «au»; 1968. aasta piiblitõlkes: «austust».

oli nende silmad pimestanud, meele sõgestanud ja muutnud nende südame sarvnaha sarnaseks (vt keelelist märkust väljendi «teinud...kõvaks» – πωρόω – kohta).

Tõdemusega «Ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri (või nii palju – vt vastavat keelelist märkust) tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse.» (Jh 12:37) võtab evangelist ühelt poolt kokku Jeesuse senise tegevuse, teisalt aga viitab kindlasti – evangeeliumi kirjutamise hetkel tagasivaatena – sellele, mis oli veel tulemas, s.t Jeesuse kannatustele, surmale ja ülestõusmisele kui Tema suurimale tunnustähele.

Järgnevad viited prohvet Jesaja raamatule ei ole mõeldud mitte niivõrd kinnituseks või põhjendusena, kuivõrd selgituseks. Esmalt tsiteerib evangelist Jesaja raamatu viiekümne kolmandat ning seejärel kuuendat peatükki:

Jh 12:38	Js 53:1
Issand, kes on uskunud meie kuulutatut? Ja kellele on ilmutatud Issanda käsivart?	Kes usub meie kuulutatut ja kellele on ilmutatud Issanda käsivars?
Jh 12:40	Js 6:10
Ta on pimestanud nende silmad ja teinud nende südame kõvaks, et nad silmadega ei näeks ja südamega ei mõistaks ega pöörduks, et ma parandaksin neid.	Tee tuimaks selle rahva süda ja tee raskeks ta kõrvad ning sule ta silmad, et ta oma silmadega ei näeks ja kõrvadega ei kuuleks, oma südamega ei mõistaks ja ei pöörduks ega paraneks!

Siin on äärmiselt oluline teadvustada mõlema tsitaadi konteksti ning seostada see Jeesuse elu ja tööga, iseäranis Ta maise elu viimase nädalaga, s.t Tema kannatuste, surma ja ülestõusmisega, kuna see teeb võimalikuks evangelisti mõtte õigesti mõistmise ja hoidumise langemast näiteks kahekordse predestinatsiooni eksiõpetusse.

Jesaja raamatu kuues peatükk kõneleb prohveti kutsumisest ja läkitamisest. Põhjus on selge: Jumala rahvas on oma Issandast taganenud, roojaseks saanud ja seetõttu hukkamisele määratud. Siiski ei taha Jumal on rahvast hävitada, vaid päästa – just seepärast Ta kutsub ja läkitabki prohveteid, et anda taganenuile võimalus tagasi pöörduda ning kinnitada oma rahvast näiliselt täiesti lootusetus olukorras oma abi ja pääste töötusega: «Ja kui seal veel alles jääb kümnes osa, siis seegi põletatakse ära, nagu terebint või tamm, millest langedes jääb järele känd. Aga ta känd on püha seeme.» (Js 6:13)²⁰

²⁰ Küllap pole juhuslik seegi, et järgnevas peatükis kuulutakse ette Immaanueli sündimist (Js 7:14).

Niisiis on vähemalt nende jaoks, kes teavad, kust evangelisti kasutatud tsitaat pärineb, tegemist mitte lootusetu hukkamõistuga, vaid lootustandva manitsusega pöörduda ja lasta Jumalal teha vastupidist sellele, millest need sõnad kõnelevad: teha oma rahvas taas terveks, anda tagasi nägemisvõime nende silmadele ning mõistmine südamele. Täpselt nii, nagu Jeesus oli ütelnud: «Valgus on veel pisut aega teie seas. Käige, kuni teil valgus on, et teid ei tabaks pimedus. Uskuge valgusesse, kuni teil valgus on, et te sünniksite valguse lasteks.» (Jh 12:35j)

Nagu Jumal ei läkitanud oma prohveteid mitte niivõrd selleks, et kuulutada oma rahvale hävingut, kuivõrd selleks, et anda neile võimalus meelt parandada ja pääseda, nii ei ole Jumal ka «läkitanud oma Poega maailma, et Ta kohut mõistaks maailma üle, vaid et maailm Tema läbi päästetaks» (Jh 3:17). Eriti selgelt tuleb see esile Jesaja raamatu viiekümne kolmanda peatüki kontekstis, kus kõneldakse Jumala kannatavast sulasest, kellena Jeesus end peagi avalikuks teeb.

Prohveti või Jumala küsimusele «Kes usub meie kuulutust ja kellele on ilmutatud Issanda käsivars?» (Js 53:1) järgnevad sõnad: «Sest Ta tõusis meie ees nagu võsuke, otsekui juur põuasest maast. Ei olnud Tal kuju ega ilu, et Teda vaadata, ega olnud Tal välimust, et Teda ihaldada. Ta oli põlatud ja inimeste poolt hüljatud, valude mees ja haigustega tuttav, niisugune, kelle pealt silmad ära pööratakse: Ta oli põlatud ja me ei hoolinud Temast.» (Js 53:2j) Kui kõrvutame selle evangelisti tõdemusega, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37), siis näeme, et just siin ongi ühelt poolt Jeesuse kirkus, mida nägi prohvet Jesaja (Jh 12:41), ning teiselt poolt komistuskivi, mis ei lasknud juutidel Jeesuses ära tunda tõotatud ja oodatud Messiat.²¹

Jeesuse senistest tunnustähedest suurim oli kahtlemata Laatsaruse äratamine surnuist. Juutide reaktsioon sellele oli mitmetine: oli neid, kes hakkasid Temasse uskuma (Jh 11:45; 12:11), oli lihtsalt uudishimulikke (Jh 12:9), oli aga ka neid, kes otsustasid, et kätte on jõudnud viimane aeg Jeesusest lahti saada: «Mis me teeme? See inimene teeb palju tunnustähti. Kui me jätame Ta rahule, hakkavad kõik Temasse uskuma, ning siis tulevad roomlased ja võtavad ära nii meie pühapaiga kui ka rahva.» (Jh 11:47j) Olukorra lahendamiseks otsustati tappa nii Jeesus (Jh 11:53) kui Laatsarus (Jh 12:10).

Evangelist Johannes näitab prohvet Jesajat tsiteerides, et see kõik oli ette teada – siingi on tegemist evangeeliumiga, kuna kõike ette teades ei jätnud Jumal sellegipoolest

²¹ Võime meenutada veel üht prohvet Jesaja tsitaati, mida kasutab apostel Paulus: «Nad komistasid vastu komistuskivi, nagu on kirjutatud: «Ennäe, ma panen Siionisse komistuskivi ja pahanduskalju, ja see, kes usub Temasse, ei jää häbisse.»» (Rm 9:32j; vrd Js 8:14), ning sama apostli tõdemust, et «juudid nõuavad tunnustähti ja kreeklased otsivad tarkust, meie aga kuulutame ristilöödud Kristust, kes on juutidele ärrituseks ja paganaille narruseks, ent neile, kes on kutsutud, olgu juutidele või kreeklastele, on Ta Kristus, Jumala vägi ja Jumala tarkus» (1Kr 1:22–24)

tegemata seda, milleks Ta oli oma Poja läkitanud, hoolimata inimeste mõistmatusest ja vaenulikkusest, täpselt nii, nagu prohvet oli ette kuulutanud: «Ta arvati üleastujate hulka; Tema aga kandis paljude pattu ja seisis üleastujate eest.» (Js 53:12) Juutide, eriti rahvajuhtide ja preesterkonna, vaenulikule suhtumisele vastas Jeesus ohvrimeelse armastusega, nähes oma tõelist kirkust ja enda ülendamist eneseandmises ristil.

Jeesus oli küll öelnud, et ükski ei saa tulla Tema juurde, kui teda ei tõmba Isa (Jh 6:44), ent Ta oli ka kinnitanud, et Isa on andnud kõik Tema kätte (Jh 3:35) ning kõigil, kes Ta vastu võtavad ja Temasse usuvad, on võimalik saada Jumala lapseks (Jh 1:12) ja pärida igavene elu (Jh 3:36). Jumal tahab, et kõik austaksid Tema Poega (Jh 5:23), nii et mitte keegi, kes on Jeesuse sõnu kuulnud, ent ei ole Temasse uskunud, ei saa ennast vabandada (Jh 15:22).

Tegelikuks probleemiks ei ole mitte see, et juudid, eriti nende juhid ja ülemad, polnud võimelised Jeesuses ära tundma Messiat ja Temasse uskuma, vaid see, et nad kartsid jääda ilma ühiskondlikust heakskiidust ja oma positsioonist ning osutada kogudusest välja heidetuiks: «Siiski uskus ka palju ülemaid Temasse, kuid nad ei tunnistanud seda variseride pärast, et neid ei heidetaks kogudusest välja, sest nad eelistasid inimeste tunnustust Jumala tunnustusele.» (Jh 12:42j)

Esimese asjana on siin oluline rõhutada, et originaalis ei räägita mitte «eelistamisest», vaid «armastamisest», mis on kahtlemata tugevam ja aktiivsem sõna kui «eelistama». Teiseks tuleb panna tähele, et lause teist poolt on võimalik mõista kahel viisil: ülemad kas armastasid inimeste poolt neile osutatavat austust/tunnustust/heakskiitu rohkem kui võimalikku Jumala-poolset tunnustust või nad armastasid inimeste austust/tunnustust/kiitust rohkem kui Jumala au. Eriti viimase tõlgenduse puhul on asi väga halb – ja samal ajal sugugi mitte haruldane, vaid paraku üsna igapäevane ka nende puhul, kes usuvad Kristusesse ja ehk koguni söandavad oma usku Temasse avalikult tunnistada.

Jeesus oli juba tükk aega varem öelnud: «Kuidas te võite uskuda, kui te ootate austust üksteiselt ega otsi seda austust, mis tuleb üksnes Jumalalt?» (Jh 5:44), seostades selle otseselt küsimusega, kas Ta võetakse vastu kui Jumala Poeg või mitte: «Mina olen tulnud oma Isa nimel, ja ometi ei võta te mind vastu.» (Jh 5:43) Nii Jeesuse sõnad kui iseäranis teod – teod, mis tunnistasid, et Ta oli Isa, s.t Jumala läkitatu (Jh 5:36) – oleksid pidanud kõiki veenma ja Temast kui Jumala Pojast tunnustust andma. Oli neid, kes seda tegid: «See, kes seda nägi, tunnistas seda, ning tema tunnistus on tõsi. Ja tema teab, et ta räägib tõtt, et teiegi usuksite.» (Jh 19:35) Paraku oli ka neid, kes – isegi, kui nad salamisi uskusid Jeesusesse – ei julgenud Temast tunnustust anda ning oma elu armastades kaotasid selle (vrd Jh 12:25).

Jeesus ise kinnitab, et Temasse uskumine võrdub uskumisega Tema Isasse, s.t Jumalasse (Jh 12:44), ning et Tema sooviks ja missiooniks ei ole mitte maailma üle kohut mõista, vaid maailm päästa (Jh 12:47), sest Ta on «tulnud valguseks maailma», et ükski, kes Temasse usub, «ei jääks pimedusse» (Jh 12:46). See, mis pimedaille ja sõgedaille on pahanduseks ja komistuseks, on neile, kes usuvad ja usu läbi nägijaiks saavad, päästeks ning igavese kirkuse valguseks ja rõõmuks.

Jutluseks

Paastuaja kolmanda pühapäeva ladinakeelseks nimeks on *Oculi* – «silmad». Nimi tuleneb pühapäeva missa vanakiriklikust algussalmist Ps 25:15: «Mu silmad on alati Issanda poole, sest Tema tõmbab mu jalad võrgust välja.» Samast psalmist on pärit ka eelmise pühapäeva algussalm: «Tuleta meelde, Issand, oma halastust ja heldust, sest need on maailma ajastu algusest!» (Ps 25:6) Tegemist on patukahetsuspsalmiga, milles palutakse küll ka kaitset vaenlaste eest, ent esmalt otsitakse siiski andestust ja meelearandust, millest võrsub pääsemine kõigest kurjast: «Laitmatus ja õiglane meel kaitsku mind, sest ma ootan Sind! Vabasta, oh Jumal, Iisrael kõigist tema kitsikustest!» (Ps 25:21j)

Pühapäeva teemaks on EELK jumalateenistuste käsiraamatu järgi «Jeesus – kurjuse võimu võitja». Pühapäeva vanakiriklik Evangeelium (Lk 11:14–28) kõneleb sellest, kuidas Jeesust süüdistatakse kurjade vaimude väljaajamisel koostöös Peltsebuliga.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on teise lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Jr 26:12–16) prohvet Jeremija meelearanduskuulutus Jumala rahvale ühes töotusega, et kui inimesed parandavad oma eluviise ja tegusid ning kuulavad Issanda, oma Jumala häält, siis Issand võtab tagasi õnnetuse, millega Ta oli kavatsenud oma rahvast karistada.

Teise lugemisaasta Epistliks (Ilm 3:14–19) on Johannese Ilmutusraamatu läkitus Laodikea kogudusele. On tähelepanuväärne, et kui Ilmutusraamatu 2. ja 3. peatükis toodud seitsmest läkitusest ainult üks – Filadelfia kogudusele saadetu (Ilm 3:7–13) – on läbinisti positiivne ja ülejäänud kuuest viis sisaldavad lisaks kriitikale ja manitsustele ka teatavaid positiivseid tähelepanekuid või vähemalt julgustust, siis Laodikea kogudusele ei ole Johannesel kirjutada mitte ühtegi head sõna. Tegemist on läbinisti rikutud ning enesepettuses elava kogudusega, kelle saatuseks on olla «välja sülitatud» (Ilm 3:15).

Pidades silmas Evangeeliumi karmi hinnangut juutidele, kes ei ole kauaoodatud Messiat ära tundnud ega vastu võtnud, iseäranis neile, kes olid tegelikult sisimas Jeesusesse uskuma hakanud, ent ei julgenud inimeste pärast oma usku tunnistada, tuleb tõdeda, et paastuaja kolmanda pühapäeva sõnum on teise lugemisaasta

pühakirjatekstidest lähtuvalt äärmiselt tõsine, isegi karm: kõigi kolme lugemise taustal kumab ühelt poolt rahva – nii Vana Testamendi kui paraku ka Uue Testamendi valitud rahva – soovimatus kuuletuda Jumala sõnale ja seada oma elu vastavusse Tema tahtega, ning teisalt selle tõttu ähvardav häving ja hukatus.

Et see ei ole Jumala tahtmine, sellest annavad tunnistust Evangeeliumis tsiteeritud prohvet Jesaja sõnad. Ühtki prohvetit pole läkitatud selleks, et ta võiks Jumalast taganenud rahvast parastada ja tema peale tulevast Jumala karistusest rõõmu tunda.²² Vastupidi, Jumal kuulutab nii prohvetite kui oma Poja kaudu inimestele vahel väga karmegi sõnu selleks, et ärgitada inimesi pöörduma, et nad võiksid pääseda. Just selleks ongi Jumal läkitanud oma Poja, et neil, kes Tema sõna kuulda võtavad ja Temasse usuvad, oleks igavese elu valgus. Selleks peab Jumala Poeg aga ka kannatama ja surema, et nõnda maa pealt ristipuule «ülendatuna» kõik enese juurde tõmmata (Jh 12:32). Isegi, kui selle hinnaks on, et Tema oma rahvas Tema pealt silmad ära pöörab, Teda põlgab ja Temast ei hooli (vrd Js 53:3).

Ikka ja jälle jääb mulje, et inimkonna kurjus ning seda veelgi rängemaks tegev sõge kahetsematus on täiesti lootusetud. Ent Kristus – kurjuse võimu võitja – võidab ka lootusetuna näiva kurja, hukatuse ja hävingu.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesus tegi palju mitmesuguseid imetegusid. Need olid mõeldud tunnistähtedena – andma tunnistust Jeesusest kui Jumala Pojast, kelle Isa läkitas siia maailma, et seda päästa. Jeesusel on meelevald päästa kõik inimesed kurja küüsisist ja hukatusest – ent Tema päästetööst osa saamiseks on vaja Ta vastu võtta, Temasse uskuda, Temast tunnistust anda ja Talle järgneda. Jumal läkitas oma Poja siia maailma armastuse pärast, seepärast ootab Ta ka vastuarmastust – mitte sunnitud, vaid vaba armastust ning sellest lähtuvat pöördumist, meelearandust, patust ja kurjast lahtiütlemist ning jumalikust valguses ja õiguses elamist. Jumal ei ole määranud osa inimestest vastupandamatult õndsuseks ja teisi vastupandamatult hukatuseks, vaid on oma ainusündinud Pojas inimeseks saades andnud kõigile, kes Temasse usuvad ja Ta vastu võtavad, võimaluse saada Jumala lasteks ja pääseda hukatusest.
2. Täna Evangeeliumis tsiteeritud prohvetisõnad näivad esmapilgul väitvat muud: Jumal oleks justkui ise inimesed (vähemalt osa inimesi) pimedaks teinud ja nende südamed paadutanud. Tegelikult näitavad viidatud kohad prohvet Jesaja raamatus vastupidist: Jumal on oma prohvetid ja aja täis saades oma ainusündinud Poja läkitanud selleks, et anda inimestele võimalus pääseda. Paraku kuulub selle juurde

²² Prohvet Joona üritas seda, ent Jumal ütles talle: «Sina tahaksid armu anda kiikajonipuule, mille kallal sa ei ole näinud vaeva ja mida sa ei ole kasvatanud, mis ühe ööga sündis ja ühe ööga hukkus, aga mina ei peaks armu andma Niinevele, sellele suurele linnale, kus on enam kui kaksteist korda kümme tuhat inimest, kes ei oska vahet teha oma parema ja vasaku käe vahel, ja kus on palju loomi!» (Jn 4:10j)

ka võimalus Jumala poolt pakutud pääste tagasi lükata – näiteks seepärast, et see tundub sobimatuna, häbistavana, lausa skandaalsena²³, võib-olla ka alandavana²⁴.

3. Tõeliselt sõgedad ja pimedad pole mitte need, kes võtavad vastu «narri» kuulutuse ristilöödud Kristusest, vaid need, kes ei ole suutelised ära tundma ega vastu võtma Jumala ennastandvat armastust ega sellele omapoolse armastusega vastama; kes ei ole ei külmad ega kuumad, vaid leiged, nii et nad sülitatakse välja (vrd Ilm 3:16); kes arvavad, et nad on rikkad, kuigi nad on tegelikult armetult vaesed, viletsad, pimedad ja alasti (Ilm 3:17). Jumal armastab ka neid – sest Ta armastab meid kõiki –, ja nii et taha Ta meid tänagi nende karmina tunduda võivate pühakirjasõnadega endast eemale peletada, vaid meid aidata ja päästa: «Keda iganes mina armastan, neid kõiki ma noomin ja karistan. Ole siis innukas ja paranda meelt!» (Ilm 3:19)

²³ Apostel Paulus kasutab Kristuse ristik kõneldes sõna σκάνδαλον – «komistuskivi», «pahandus», «ärritus», «skandaal»: «Meie...kuulutame ristilöödud Kristust, kes on juutidele ärrituseks ja paganaile narruseks.» (1Kr 1:23)

²⁴ «Kuna maailm Jumala tarkuses ei tundnud Jumalat ära tarkuse abil, siis oli Jumalale meelepärane päästa selle narri kuulutuse kaudu need, kes usuvad.» (1Kr 1:21)